

wśród kleru nic nie wyjdzie...prawa karne potrzebne, ale nie one rozstrzygają".²³

Realizując podjęte ustalenia, 5 sierpnia 1949 r. wydano dekret *O ochronie wolności i sumienia*, co wykorzystano jako okazję do przeprowadzenia rozmów z księżmi w celu lepszego poznania, jakie jest ich nastawienie do komunistycznego państwa i sformułowań zawartych w dekreście. Na terenie woj. lubelskiego przebadano w ten sposób 337 księży. Postawę 98 uznano za wroga, 133 za wahającą się, a 106 za pozytywną. W późniejszym terminie zgłosiło się na rozmowę jeszcze 20, a 14 nie zgłosiło się w ogóle.²⁴ W sierpniu 1949 r. działania bezpieczeństwa lubelskiej objęły również „dokładne rozpracowanie katechetów szkół średnich i powszechnych”.²⁵

Rozbijaniu Kościoła od wewnątrz miała służyć także utworzona we wrześniu 1949 Komisja Księży przy ZBoWiD (tzw. księży patriotów), pozyskiwanych najczęściej szantażem i przekupstwem. Podobną rolę przewidziano również dla „księży pozytywnych” związanych ze Stowarzyszeniem PAX Bolesława Piaseckiego.

Nie wiem czy i w jaki sposób próbowano zwerbować wówczas księdza Koziejowskiego, ale do tych organizacji nie należał. Będąc człowiekiem z natury bardzo spokojnego usposobienia, a przy tym podupadłym wówczas na zdrowiu, ks. Koziejowski nie podejmował też żadnych akcji, które podpadałyby pod sankcje karne, jakimi nękanie księży. Przestroga dla ks. Koziejowskiego była również sprawa „cudu” w Jastkowie i związane z tym aresztowania.

Najbardziej drastycznym przejawem walki z Kościołem były aresztowania i procesy duchownych. Fala terroru przetoczyła się przez całą Polskę. Uderzono w biskupów²⁶, w księży diecezjalnych i zakony.²⁷ Represje dotknęły zwłaszcza

²³ Zabłocki, dz. cyt. s. 75.

²⁴ J. Stefaniak: Dekret O ochronie wolności sumienia i wyznania z 5 sierpnia 1949 r. a postawa duchowieństwa wobec komunizmu (na przykładzie woj. lubelskiego). W: Aparat ucisku, dz. cyt. s. 111-112.

²⁵ IPN Lublin, 055/70 k. 67. Raport Szefa Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Lublinie.

²⁶ W 1953 r. 11 ordynariuszów było poza swymi stolicami a 7 w więzieniu. Zabłocki, dz. cyt. s. 138. Zieliński, dz. cyt. s. 62.

²⁷ „W połowie 1952 r., a więc po amnestii z 22 lipca, w więzieniach komunistycznych przebywało blisko 1000 księży katolickich”. J. Żaryn: Kościół w Polsce w latach przełomu (1953-1958), s. 16. W latach 1945-1953 ubito 2247 księży, „z czego 37 zabito, 260 zmarło lub zaginęło, 350 zesłano, 700 uwięziono a 900 wygnano. (...) ubyto aż 724 zakonników i zakonnic, z czego

Kraków, Jasną Górę, Katowice, Kielce, Warszawę i Lublin. Na terenie diecezji lubelskiej najgłośniejszy był proces bernardynów z Radeckicy.²⁸ Surowe wyroki miały być przestroga dla tych, którzy ośmieliliby się występować przeciwko komunistycznemu ustrojowi.

Laicyzacja i ateizacja

Ważnym elementem walki z Kościołem było ograniczanie jego możliwości oddziaływania na społeczeństwo i usuwanie religii z życia publicznego. Zniesiono przysięgę religijną urzędników państwowych (28.XII.1944), w sądownictwie (27.IV.1949) i wojsku (8.VII.1950). Dekretem z 5.VII.1946 zlikwidowano większość czasopism i wydawnictw katolickich, a te, które zostały, poddano ścisłej kontroli. Warunki narzucone rozporządzeniem z 6.VIII.1949 doprowadziły do zaprzestania działalności prawie wszystkich stowarzyszeń kościelnych. Ustawą z 18.I.1951 zniesiono cztery dni świąteczne: MB Gromniczej – 2.II, MB Królowej Polski – 3.V, drugi dzień Zesłania Ducha Św. oraz święto Niepokalanego Poczęcia NMP – 8.XII.²⁹

Realizując założenia ideowo-programowe, zmierzające do laicyzacji i ateizacji społeczeństwa, władze reżimu dążyły systematycznie do wykluczenia wpływu Kościoła na dzieci i młodzież. Początkowo, mimo zerwania Konkordatu (12.IX.1945), nauczanie religii miało pozostać w szkołach jako obowiązujące. Jednak już w 1946 roku uznano lekcje religii za przedmiot nieobowiązujący. Następnym krokiem było zakładanie szkół świeckich bez nauki religii i likwidowanie przedszkoli, internatów i szkół kościelnych (1947). W opublikowanym przez Trybunę Ludu *Oświadczeniu* rządu (z 18.III.1949) postawiono zarzut, że „religia jest środkiem siejącym niepokój w umysłach młodzieży i służy podburzaniu przeciw władzy państwowej”, co owocowało wzmocnieniem akcji usuwania ze szkół krzyży i religii.³⁰

m. in. 54 straciło życie, 200 zesłano, 300 wygnano”. Zieliński, dz. cyt. s. 62. W 1954 r. zlikwidowano „wszystkie żeńskie domy zakonne na Ziemiach Zachodnich, osadzając ponad 1000 zakonnice w obozach pracy”. Zabłocki, dz. cyt. s. 168.

²⁸ Aresztowano wszystkich pracujących w tym klasztorze. Zatrzymania trwały od 20.IV. do 20.X.1950 r. Wyrokiem z 16.X.1951 r. skazano 4 osoby na karę więzienia od 5 do 15 lat. Pietrzak, dz. cyt. s. 86-92.

²⁹ J. Krukowski: Represyjność prawa polskiego w zastosowaniu do Kościoła katolickiego w latach 1944-1956. W: Aparat ucisku, dz. cyt. s. 30-38.

³⁰ S. Wójcik: Katechizacja w warunkach systemu totalitarnego, s. 64.

Walki z religią w szkołach nie zahamowało *Porozumienie* Episkopatu z Rządem, zawarte 14.IV.1950, które gwarantowało, że nauka religii w szkołach będzie zachowana.³¹ Latem 1951 r. pozbawiono Gimnazjum Biskupie w Lublinie prawa do matury państwowej. Kierowane do Rządu apele Episkopatu pozostały bez echa. Podobnie było z *Przedłożeniem Episkopatu do Rządu* (z 29.IX.1951), w którym sygnalizowano, że już 6260 szkół było pozbawionych lekcji religii. Postawa Rządu w sprawie nauczania religii nie zmieniła się również po uchwaleniu Konstytucji (22.VII.1952), która formalnie miała gwarantować wolność sumienia i wyznania. Faktycznie rozpoznał się nowy okres ateizacji oświaty.³²

Uderzono również w materialną bazę Kościoła. Zabrano więc szpitale (21.IX.1949), organizację charytatywną Caritas (23.I.1950) i 90% majątków kościelnych (6.III.1950) – co usankcjonowano uchwałą Sejmu 20.III.1950. Rekompensatą za odebrane majątki miało być utworzenie Funduszu Kościelnego, choć w rzeczywistości chciano w ten sposób uzależnić duchowieństwo materialnie od Państwa.³³

Podporządkowanie Kościoła władzy państwowej

Decyzje Rządu od samego początku zmierzały do osłabienia i całkowitego podporządkowania Kościoła władzy państwowej na wzór Związku Radzieckiego. Od 1949 r. było to już faktem na Węgrzech i w Czechosłowacji. Zdecydowanym uderzeniem w Kościół w Polsce był wydany bez uprzedzenia *Dekret o obsadzaniu duchownych stanowisk kościelnych* z 9.II.1953 r., który uzależniał obsadzanie i wszelkie zmiany na stanowiskach, od wikariusza do biskupa włącznie, od zgody władz administracyjnych. Dekret zobowiązywał jednocześnie duchownych do ślubowania na wierność Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Odpowiedzią ze strony Episkopatu był skierowany do Bieruta przez Prymasa *Memoriał* z 8.V.1953 r. (Non possumus),

³¹ Krukowski, dz. cyt. s. 40.

³² „Zarządzeniem ministra oświaty i wychowania z dniem 1 IX 1954 r. wprowadzono w szkołach następujące zmiany:

- 1) zniesiono nauczanie religii w szkołach zawodowych,
- 2) w szkołach licealnych ogólnokształcących i w szkołach podstawowych, w których utrzymała się jeszcze religia, przesunięto jej wykłady na ostatnie godziny lekcyjne,
- 3) zakazano odmawiania modlitw w szkołach, wprowadzając w ich miejsce tzw. apele poranne zajęć lekcyjnych.” Dominiak, dz. cyt. s. 114.

³³ Zabłocki, dz. cyt. s. 373-93.